

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMICS

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

LABOUR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

scientific electronic journal

2024 yil 4-son

Volume 10, Issue 4, 2024

**МЕХНАТ ИҚТISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

МЕХНАТ ИҚТISODIYOTI VA INSON KAPITALI

№ 4-2024

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro‘yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko‘chasi,
49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog‘lanish uchun telefonlar:

+998998818698

Tahririyat Kengashi raisi:**(Chairman of the Editorial Board)**

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:**(Members of the Editorial Board)**

Toshqulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadjiyevich, i.f.d., prof.
Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d, prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
Amirov Lochinbek Fayzullayevich, i.f.f.d., (PhD), dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., (DSc), dots.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:**(Community Council members)**

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federasiyasi)
Keynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muxarrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich**Veb-administrator (Web admin):** Musayev Xurshid Sharifjonovich

MUNDARIJA (CONTENTS)**MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI**

S.B.G'oyipnazarov I.A.Bakiyeva S.M.Kurbanbayeva	<i>Change of professions and skills in the field of tourism under the influence of artificial intelligence.....</i>	6-19
S.S.Amirdjanova	<i>Приоритетные направления занятости населения и организационно-экономические механизмы его реализации.....</i>	20-33

INSON KAPITALI

A.B.Irmatova A.M.Saidahmadov	<i>Raqamli iqtisodiyotda inson kapitalini rivojlantirishda o'qitish tizimi .....</i>	34-50
F.O.Odilova	<i>Касб-хунар таълими битирувчиларининг касбий кўникмаларини оширишга таъсир кўрсатувчи омиллар .....</i>	51-60
T.N.Azimov	<i>Роль высшего образования в обеспечении устойчивого роста человеческого капитала .....</i>	61-78
T.B.Shomurodov	<i>Oziq ovqat xavfsizligini ta'minlashning inson kapitalini rivojlanishiga ta'sirini baholash .....</i>	79-86

INSON TARAQQIYOTI

Sh.D.Akishova	<i>O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali moliyaviy salohiyatni oshirishning zamonaviy holati.....</i>	87-93
X.X.Yaxshimuratova	<i>Mamlakat aholisining turmush farovonligini oshirishda iste'mol kreditlarining ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan obyektiv zarurligi.....</i>	94-100
Z.K.Murtozayeva	<i>The role of public procurement in the project financing system formed on the basis of public opinion in the Republic of Uzbekistan.....</i>	101-109
Ch.O'.Ro'zimurodova	<i>Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish: zamonaviy tendensiyalar va asosiy o'zgarishlar.....</i>	110-120
T.B.Shomurodov	<i>O'zbekistonda aholi daromadlarining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirini baholashning metodologiyasini takomillashtirish.....</i>	121-130

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH

O.A.Norboyev	<i>Мулкий муносабатлар механизмини такомиллаштириш.....</i>	131-141
---------------------	---	---------

T.B.Shomurodov	<i>Daromad tengsizligining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'siri: rivojlanayotgan mamlakatlar misolida.....</i>	142-150
MIGRATSIYA		
Z.T.Jumanova	<i>Turizm sohasi faoliyatini statistik tahlil qilish.....</i>	151-161
INSON RESURLARINI BOSHQARISH		
M.F.Abdumannofova	<i>Inson resurslarini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning tendensiyalari .....</i>	162-171
G.R.Kuziyeva	<i>Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda ishchi kuchi samaradorligini oshirishda innovatsiyalarning ta'sirini baholash .....</i>	172-180
G.R.Kuziyeva	<i>Ishlab chiqarishda innovatsiyalarning joriy etilishining ishchi kuchi samaradorligiga ta'sirini baholash .....</i>	181-188
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH		
S.K.Mansurov	<i>Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda tovarlar eksportining o'рни va ahamiyati .....</i>	189-203
S.U.Ismailova	<i>Роль цифровых маркетинговых стратегий в обеспечении устойчивого экономического роста в цифровой экономике .....</i>	204-213
Sh.Sh.Atadjanova	<i>Turistik destinatsiya raqobatbardoshligini oshirish orqali mintaqada turizmni barqaror rivojlantirish .....</i>	214-221
D.B.Fayziyeva	<i>Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish .....</i>	222-232
Sh.U.Karimova	<i>Mintaqada turizmni rivojlantirishda turistik resurslardan unumli foydalanish .....</i>	233-238
G.R.Kuziyeva	<i>O'zbekistonda innovatsiyalarning yapli ichki mahsulotni diversifikatsilayalashdagi rolini baholash...</i>	239-247
Sh.S.Sayfutdinov D.T.Alijonova	<i>Hududiy turizm bozorini barqaror rivojlanishining nazariy asoslari .....</i>	248-254
GENDER TENGLIGI		
B.A.Xonturayev	<i>Ta'lim institutlarini jamiyatga ta'sirini gender indekslari asosida baholash .....</i>	255-270

MUNOSIB MEHNAT

S.B.G'oyipnazarov

Barriers to the adoption of Industry 4.0 technologies in the practice of occupational safety and health of smes...

271-281

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Fayziyeva Dilso'z Bahodirovna

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

“Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrasida assistenti,

dilsuz636@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.55439/LEHC/vol2_iss1/a138

Annotatsiya. Ushbu maqola raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirishni o'rganadi. Raqamli texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va avtomatlashtirish, zamonaviy korxonalariga ish jarayonlarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlar bilan aloqalarni mustahkamlash imkoniyatlarini yaratadi. Maqolada raqamli transformatsiya jarayonlari, yangi biznes-modellar va innovatsion strategiyalar tahlil qilinadi.

Shuningdek, tadqiqotda korxonalar uchun samaradorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalar va amaliy misollar keltiriladi. Natijada, ushbu mexanizmlarning samarali tatbiqi korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga, bozor talablariga tezkor javob berishga va uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta'minlashga yordam beradi. Maqola raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish uchun muhim amaliy yo'l-yo'riqlarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Raqamli, transformatsiya, korxonalar, samaradorlik, texnologik.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Файзиева Дилсуз Баходировна

Ташкентский государственный экономический университет, ассистент

кафедры «Экономическая теория»

Аннотация. В данной статье рассматривается совершенствование механизмов повышения эффективности предприятий в условиях цифровой экономики. Цифровые технологии, такие как искусственный интеллект, большие данные и автоматизация, создают возможности для современных предприятий по оптимизации рабочих процессов, снижению затрат и укреплению отношений с клиентами. В статье анализируются процессы цифровой трансформации, новые бизнес-модели и инновационные стратегии.

Также в исследовании приводятся рекомендации и практические примеры, направленные на повышение эффективности предприятий. В результате эффективная реализация этих механизмов помогает повысить конкурентоспособность предприятий, быстро реагировать на требования рынка и обеспечить долгосрочное устойчивое

развитие. В статье даны важные практические рекомендации по повышению эффективности предприятий в условиях цифровой экономики.

Ключевые слова: Цифровизация, трансформация, предприятие, эффективность, технологичность.

IMPROVING MECHANISMS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF ENTERPRISES IN THE DIGITAL ECONOMY

Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna

Assistant, Department of "Economic Theory",
Tashkent State University of Economics

Abstract. This article examines the improvement of mechanisms for increasing the efficiency of enterprises in the digital economy. Digital technologies, such as artificial intelligence, big data and automation, create opportunities for modern enterprises to optimize business processes, reduce costs and strengthen customer relationships. The article analyzes digital transformation processes, new business models and innovative strategies.

The study also provides recommendations and practical examples for enterprises to increase efficiency. As a result, the effective implementation of these mechanisms will help enterprises increase their competitiveness, quickly respond to market demands and ensure long-term sustainable development. The article provides important practical guidelines for increasing the efficiency of enterprises in the digital economy.

Keywords: Digital, transformation, enterprise, efficiency, technology.

Kirish

Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda barcha sohalarda chuqur o'zgarishlarni amalga oshirayotgan eng muhim global tendensiyalardan biridir. Innovatsion texnologiyalar va raqamli yechimlarning rivojlanishi nafaqat yangi imkoniyatlar yaratmoqda, balki korxonalar samaradorligini oshirishda, raqobatbardoshlikni ta'minlashda va moliyaviy barqarorlikni oshirishda muhim rol o'ynamoqda. Raqamli transformatsiya — bu tashkilotlarning ichki jarayonlarini avtomatlashtirish, yangi raqamli mahsulot va xizmatlarni joriy etish hamda mijozlar bilan aloqalarni raqamli platformalar orqali samarali boshqarishdir.

O'zbekiston iqtisodiyotining raqamli transformatsiyasi va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil sifatida tan olinmoqda. Biroq, raqamli texnologiyalarni joriy qilish bilan bog'liq bo'lgan asosiy muammolardan biri — ularni samarali boshqarish va korxonalarda real natijalarni ta'minlashdir. Shu sababli, raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish, ularning raqamli infrastrukturasini va biznes jarayonlarini optimal tarzda boshqarish dolzarb masalalardan biridir.

Mazkur maqolada, raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirishga qaratilgan mexanizmlar o'rganiladi. Tadqiqotda raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar ta'sirini, raqamli transformatsiya jarayonlarini, mavjud samaradorlikni oshirish mexanizmlarining

samaradorligini tahlil qilish va takomillashtirish yo'llarini ko'rib chiqamiz. Shuningdek, amaliyotda qo'llanilayotgan raqamli texnologiyalar asosida muvaffaqiyatli transformatsiyani amalga oshirgan korxonalar tajribasini o'rganish orqali samaradorlikni oshirishning samarali usullari ishlab chiqiladi. Bu jarayonlarda korxonalarining raqamli iqtisodiyotdagi yangi imkoniyatlardan qanday foydalanayotgani va qanday muammolarni bartaraf etishi o'rganiladi.

Maqolada taklif etiladigan yondashuvlar va mexanizmlar raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonida korxonalarining samaradorligini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi⁵⁷.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish mavzusi keng ko'lamli tadqiqotlar va nazariy asoslarga ega. Adabiyotlarda raqamli transformatsiya jarayonlari, innovatsion texnologiyalarning korxonalaridagi ta'siri va samaradorlikni oshirish strategiyalari haqida bir qator muhim fikrlar ilgari surilgan.

Brynjolfsson va McAfee (2014) asarlarida raqamli texnologiyalarning iqtisodiy o'zgarishlarga qanday ta'sir qilishi, shuningdek, korxonalar uchun yangi imkoniyatlar yaratishdagi roli ko'rsatib o'tilgan. Ular, raqamli iqtisodiyotda muvaffaqiyat qozonish uchun korxonalar raqobatbardoshligini oshirishi zarurligini ta'kidlaydi.

Porter (2020) raqobatbardoshlik strategiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarni joriy etishning ahamiyatini o'rganadi. U raqamli innovatsiyalar yordamida xarajatlarni kamaytirish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirish imkoniyatlarini tahlil qiladi.

Davenport (2018) tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar tahlili va sun'iy intellektning korxonalaridagi roli, korxonalar uchun qaror qabul qilishda samarali vosita sifatida ko'riladi. Bu texnologiyalar yordamida korxonalar o'z faoliyatlarini yanada optimallashtirishi mumkin.

Shuningdek, Peppers va Rogers (2011) mijozlar bilan aloqalarni boshqarish (CRM) tizimlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan strategiyalarni taqdim etadi, bu esa raqamli iqtisodiyotda korxonalarining muvaffaqiyati uchun muhimdir.

Ushbu adabiyotlar tahlili, raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish jarayonida yuzaga keladigan muhim jihatlarni va zamonaviy yondashuvlarni aniqlashga yordam beradi. Natijada, raqamli transformatsiyaning asosiy tamoyillari va strategiyalari bo'yicha chuqurroq tushuncha hosil qilinadi.

---

^{57 57} Muhammadjon Butaboev, Akmaljon O'rinov, Farhod mulaydinov, Isroiljon Tojimatov “Raqamli iqtisodiyot” darslik, 7-39 betlar

Tadqiqot metodologiyasi

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tadqiqot o'tkazish uchun quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llaniladi:

Avvalo, raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirishga qaratilgan mexanizmlar aniqlanib, takomillashtirish yo'llari o'rganiladi. Tadqiqotda raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarning korxonalarining samaradorligiga ta'siri o'rganilib, raqamli transformatsiya jarayonlari tahlil qilinadi. Bu jarayonda samaradorligi past bo'lgan mexanizmlar aniqlanib, ularni takomillashtirishning eng samarali yo'llari belgilanishi zarur.

Tadqiqotda mavzuga oid ilmiy maqolalar, kitoblar va amaliyotlar o'rganilib, korxonalar rahbarlari va xodimlari o'rtasida o'tkaziladigan anketalar orqali raqamli transformatsiya va samaradorlik haqidagi fikrlar yig'iladi. Raqamli iqtisodiyot sohasidagi ekspertlar va amaliyotchilar bilan chuqur intervyular o'tkazilib, olingan ma'lumotlar sifatli tahlil qilinadi. Bunda asosiy tendentsiyalar va muhim jihatlar aniqlanadi.

Statistika va analitik dasturlar yordamida yig'ilgan ma'lumotlar tahlil qilinib, raqamli iqtisodiyot va samaradorlik o'rtasidagi bog'lanish o'rganiladi. Muvaffaqiyatli raqamli transformatsiyani amalga oshirgan korxonalarining tajribalari tahlil qilinib, ularning muvaffaqiyat omillari o'rganiladi. Raqamli texnologiyalarni tatbiq etish bo'yicha sinov loyihalari amalga oshiriladi va natijalar baholanadi.

Korxonalar samaradorligini baholash uchun moliyaviy va operatsion ko'rsatkichlar, masalan, daromad, xarajatlar va ishlab chiqarish hajmi, tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida raqobatbardoshlik baholanadi va raqamli iqtisodiyotda raqobat ustunliklari aniqlanadi.

Tadqiqot natijalari asosida korxonalarga raqamli iqtisodiyot sharoitida samaradorlikni oshirish uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi. Kelajakda tadqiqotlarni davom ettirish uchun yo'nalishlar belgilab beriladi.

Ushbu metodologiya raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha to'liq va chuqur tadqiqot o'tkazishga imkon yaratadi.

Natijalar va tahlillar

Ushbu tadqiqot raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan bir qator muhim natijalarni taqdim etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korxonalar raqamli transformatsiya jarayonlariga muvaffaqiyatli o'tishga tayyor bo'lsa, ularning operatsion samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Raqamli texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar, korxonalarga tezkor qarorlar qabul qilishda

yordam beradi. Ushbu jarayonlar orqali korxonalar xarajatlarni kamaytiradi va vaqtni tejaydi.

Innovatsion strategiyalarni joriy etish korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Mijozlar ehtiyojlariga mos innovatsion yechimlarni taklif qilish, korxonalar uchun yangi bozor segmentlariga kirish imkoniyatini yaratadi. Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli innovatsion strategiyalar, mijozlar bilan aloqalarni mustahkamlash va mahsulot sifatini oshirishga yordam beradi.

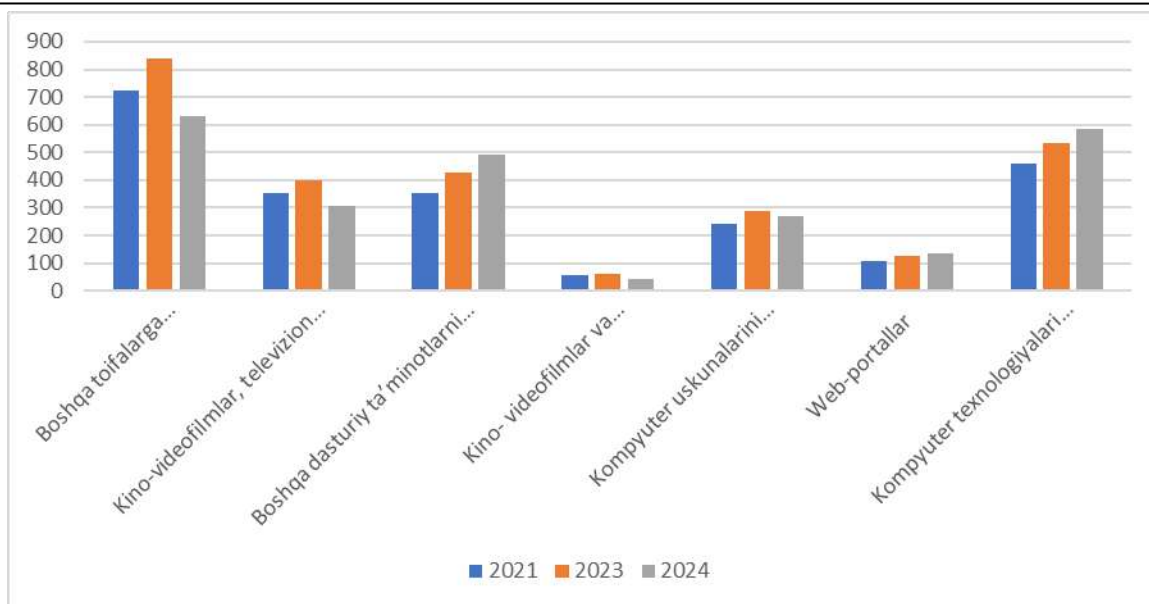
Tahlil natijalari ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni tatbiq etgan korxonalar samaradorlik ko'rsatkichlarini (masalan, ishlab chiqarish hajmi, daromad, xarajatlar) sezilarli darajada yaxshilaydi. Moliyaviy ko'rsatkichlar o'sishi, raqamli mexanizmlar va avtomatlashtirish orqali amalga oshiriladi, bu esa ish jarayonlarini yanada samarali qiladi.

Raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun tashkiliy tuzilma va madaniyat ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda ko'rsatilganidek, innovatsiyalarga ochiq bo'lgan korxonalarda ishchilar raqamli texnologiyalarni qabul qilishda va ulardan samarali foydalanishda yuqori motivatsiyaga ega. Tashkiliy o'zgarishlar va madaniyatni o'zgartirish, raqamli iqtisodiyot sharoitida muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur.

Natijalar asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Korxonalar raqamli transformatsiya jarayonlariga tayyorlikni oshirish uchun o'z ichki resurslarini va madaniyatini rivojlantirishlari lozim.
- Innovatsion strategiyalarni ishlab chiqish va mijozlar bilan aloqalarni kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni joriy etishda muhim ahamiyatga ega.
- Samaradorlikni oshirish uchun operatsion jarayonlarni avtomatlashtirish va ma'lumotlarni tahlil qilish tizimlarini qo'llash zarur.

Ushbu natijalar va tahlillar raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Korxonalar raqamli transformatsiyani amalga oshirish orqali o'z faoliyatlarini modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

1-rasm. O'zbekistonda axborot-kommunikatsiya sohasidagi o'zgarishlar tahlili⁵⁸.

Boshqa toifalarga kiritilmagan, axborot xizmati ko'rsatish bo'yicha boshqa faoliyat 2021 yildan 2023 yilgacha ko'rsatkich 116 taga oshgan (15.99% o'sish), lekin 2024 yilga kelib raqam 210 taga (25% ga yaqin) kamaygan. Bu sohada keskin pasayish kuzatilmoqda, ehtimol bozor talabining pasayishi yoki texnologiyalarning o'zgarishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Kino-videofilmlar, televizion dasturlar, fonogrammalar va musiqali yozuvlarni ishlab chiqarish 2021 yil bilan 2023 yil o'rtasida 47 ta o'sish (13.3%), ammo 2024 yilda keskin 95 ta kamayish (23.75%) kuzatilmoqda. Bu soha 2023 yilda bir necha yillik o'sishdan keyin 2024 yilda pasayishni ko'rsatmoqda, bu kino va televizion industriyaning sezilarli o'zgarishlariga yoki bozorning qoniqish darajasiga bog'liq bo'lishi mumkin.

Boshqa dasturiy ta'minotlarni chiqarish bu sohada o'sish davom etmoqda: 2021 yildan 2023 yilgacha 73 taga (20.7%) o'sish va 2023 yildan 2024 yilgacha 69 taga (16.2%) o'sish kuzatilgan. Bu ko'rsatkich dasturiy ta'minot ishlab chiqarishning jadal rivojlanishini va yuqori talabni ko'rsatadi.

Kino-videofilmlar va televizion dasturlar tayyorlashning ishlab chiqarish bosqichi bu sohada o'sish (2021-2023 yillarda 4 ta, ya'ni 6.78%) bo'lsa-da, 2024 yilga kelib sezilarli pasayish (19 ta, ya'ni 30.2%) kuzatilgan. Kino va televizion dasturlar ishlab chiqarishda ishlab chiqarish bosqichining pasayishi ehtimol ishlab chiqarish jarayonining optimallashtirilishi yoki boshqa omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

⁵⁸ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI [Im HUZURIDAGI](https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/services-2) STATISTIKA AGENTLIGI ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/services-2>

Kompyuter uskunalarini boshqarish bo'yicha faoliyat 2021-2023 yillar orasida 47 ta o'sish (19.3%), ammo 2024 yilga kelib 21 ta kamayish (7.2%) kuzatilgan. Bu sohada 2023 yildan so'ng kichik pasayish mavjud, ehtimol bu texnologik yangilanishlar va yangi uskunalarga bo'lgan ehtiyojning o'zgarishi bilan bog'liq.

Web-portallar bu soha davomiy o'sish trendini ko'rsatmoqda: 2021 yildan 2023 yilgacha 19 ta o'sish (17.4%) va 2023 yildan 2024 yilgacha yana 9 ta o'sish (7.0%). Internet va onlayn xizmatlarga talabning oshishi bu o'sishni ta'minlayotgan asosiy omil bo'lishi mumkin.

1-jadval

Shaxsiy kompyuterlarga ega korxonalar va tashkilotlar ulushi (foizda)⁵⁹

Klassifikator	2020	2021	2023	2023
O'zbekiston Respublikasi	49.3	46.3	40.7	37.1
Qoraqalpog'iston Respublikasi	60.1	54.2	44.8	39.7
Andijon viloyati	43.3	35.8	30.9	26.1
Buxoro viloyati	56.3	51.6	47.4	41.4
Jizzax viloyati	25.1	27.4	20.3	17
Qashqadaryo viloyati	51.9	51.8	47	42.2
Navoiy viloyati	60.6	54.1	55.1	50.3
Namangan viloyati	48.2	47	37.8	35.2
Samarqand viloyati	67.7	60	53.5	50.3
Surxondaryo viloyati	26.3	24.9	19.7	16.8
Sirdaryo viloyati	38.1	41	36.2	31.4
Toshkent viloyati	39.4	39.5	35.2	30.2
Farg'ona viloyati	49.1	45.9	38.8	35.9
Xorazm viloyati	60.8	58	50.9	43.8
Toshkent shahri	52.3	48.2	43	42.3

Kompyuter texnologiyalari sohasidagi maslahat xizmatlari bu soha ham o'sishda davom etmoqda: 2021-2023 yillar orasida 75 ta o'sish (16.3%), 2023-2024 yillar orasida esa 47 ta o'sish (8.8%). Kompyuter texnologiyalari va maslahat xizmatlariga bo'lgan ehtiyojning oshishi davom etmoqda, bu sohaga yuqori talabni ko'rsatadi.

⁵⁹ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI **Im HUZURIDAGI** STATISTIKA AGENTLIGI ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/services-2>

O'sish dasturiy ta'minotlar ishlab chiqarish (20.7%), web-portallar (17.4%) va kompyuter texnologiyalari sohasidagi maslahat xizmatlari (16.3%) kabi sohalar o'sish ko'rsatmoqda.

Kamayish boshqa toifalarga kiritilmagan axborot xizmati ko'rsatish (25%) va kino-videofilmlar ishlab chiqarish (23.75%) sohalarida pasayish kuzatilmoqda.

Nisbiy barqarorlik Kino-videofilmlar va televizion dasturlar tayyorlash bosqichi, kompyuter uskunalari boshqarish bo'yicha faoliyat kabi sohalarda o'zgarishlar kichik, ammo ijobiy va salbiy o'zgarishlar mavjud.

Soha tahlillari natijalari umumiy tendentsiyalarni va bozor talabining o'zgarishini ko'rsatmoqda.

1-jadvalda O'zbekistondagi shaxsiy kompyuterlarga ega bo'lgan korxonalar va tashkilotlar ulushi 2020, 2021, 2023 yilning ikki davriga oid ko'rsatkichlar keltirilgan. Tahlilni har bir hudud bo'yicha taqqoslab qilish mumkin.

O'zbekiston bo'yicha umumiy holat. O'zbekiston Respublikasida shaxsiy kompyuterlarga ega bo'lgan korxonalar ulushi 2020 yildan 2023 yilgacha keskin pasaygan. 2020 yilda bu ulush 49.3% ni tashkil etgan, 2021 yilda 46.3% ga tushgan, 2023 yilga kelib esa 37.1% ga yetgan. Bu pasayishning umumiy tendensiyasi texnologiyalarga investitsiyalarning kamayganini yoki bozorning saturatsiyalashishini ko'rsatishi mumkin.

Qoraqalpog'iston Respublikasi o'zgarishlarni sezmoqda, lekin bu hududda boshqa hududlarga nisbatan barqarorlik yuqori. 2020 yildan 2023 yilgacha 20.4% pasayish kuzatilgan. Bu pasayishning sabablari bozorning to'liq qoniqishi va texnologiyalarni yangilashning sekinlashishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Andijon viloyatida juda sezilarli pasayish kuzatilgan (17.2% pasayish). 2020 yildan 2023 yilgacha bu viloyatda texnologiyalarga investitsiyalar kamayganligini ko'rsatadi.

Buxoro viloyatida 2020 yildan 2023 yilgacha ulush 14.9% ga pasaygan. Buxoro viloyati boshqa hududlarga qaraganda barqarorroq bo'lib, pasayish nisbati o'rtacha. Texnologiyalarni joriy qilishda o'rtacha sur'at bilan o'zgarishlar bor.

Jizzax viloyatida shaxsiy kompyuterlarga ega bo'lgan tashkilotlar ulushi eng past. 2020 yildan 2023 yilgacha ulush 8.1% ga kamaygan. Bu viloyatda texnologiyalarga bo'lgan talabning kamaygani yoki muammoli iqtisodiy sharoitlarning mavjudligini ko'rsatadi.

Qashqadaryo viloyatida pasayish mavjud, ammo u boshqa hududlarga nisbatan ancha kichik (9.7% kamayish). Bu viloyatdagi texnologik o'zgarishlar boshqalarga qaraganda sekinroq bo'layotganligini ko'rsatadi.

Navoiy viloyatida 2020 yildan 2023 yilgacha ulushning pasayishi juda kichik (5.3%). Bu viloyatda texnologiyalarga bo'lgan talab barqarorligi va o'zgarishlarning juda pastligini ko'rsatadi.

Namangan viloyatida 2020 yildan 2023 yilgacha 13% ga pasayish mavjud. Bu hududda iqtisodiy va texnologik jarayonlar sustlashgan va kompyuter texnologiyalariga investitsiyalar kamaygan.

Samarqand viloyatida 2020 yildan 2023 yilgacha ulushning pasayishi 17.4% ni tashkil etadi. Samarqandda texnologik integratsiya rivojlanayotgan bo'lsa-da, pasayish kuzatilmoqda.

Surxondaryo viloyatida ham pasayish davom etmoqda. 2020 yildan 2023 yilgacha ulush 9.5% ga kamaygan. Bu hududda texnologiyalarga bo'lgan talab pasaygan yoki ta'minot masalalari mavjudligini bildirishi mumkin.

Sirdaryo viloyatida 2020 yildan 2023 yilgacha ulushning pasayishi 6.7% ni tashkil etadi. Bu hududda texnologiyalarga bo'lgan talab va investitsiyalar o'rtacha darajada kamaygan.

Toshkent viloyatida ham pasayish kuzatilgan, ammo pasayishning ulushi boshqa hududlarga qaraganda o'rtacha. 2020 yildan 2023 yilgacha 9.2% pasayish bo'lib, bu hududda texnologiyalarga bo'lgan ehtiyoj pasayganligini ko'rsatadi.

Farg'ona viloyatida ulush 2020 yildan 2023 yilgacha 13.2% ga kamaygan. Texnologiyalarga bo'lgan talabning pasayishi va bozorni to'ldirish holatlari mavjud.

Xorazm viloyatida ulush 2020 yildan 2023 yilgacha 17% ga kamaygan. Texnologiyalarga bo'lgan talab pasaygan yoki bozor o'zgarishlaridan ta'sirlangan.

Toshkent shahrida ham ulushning pasayishi kuzatilgan. 2020 yildan 2023 yilgacha 9.3% ga kamaygan. Bu shaharda texnologik yangilanishlar va o'zgarishlar bor, lekin bu borada pasayish mavjud.

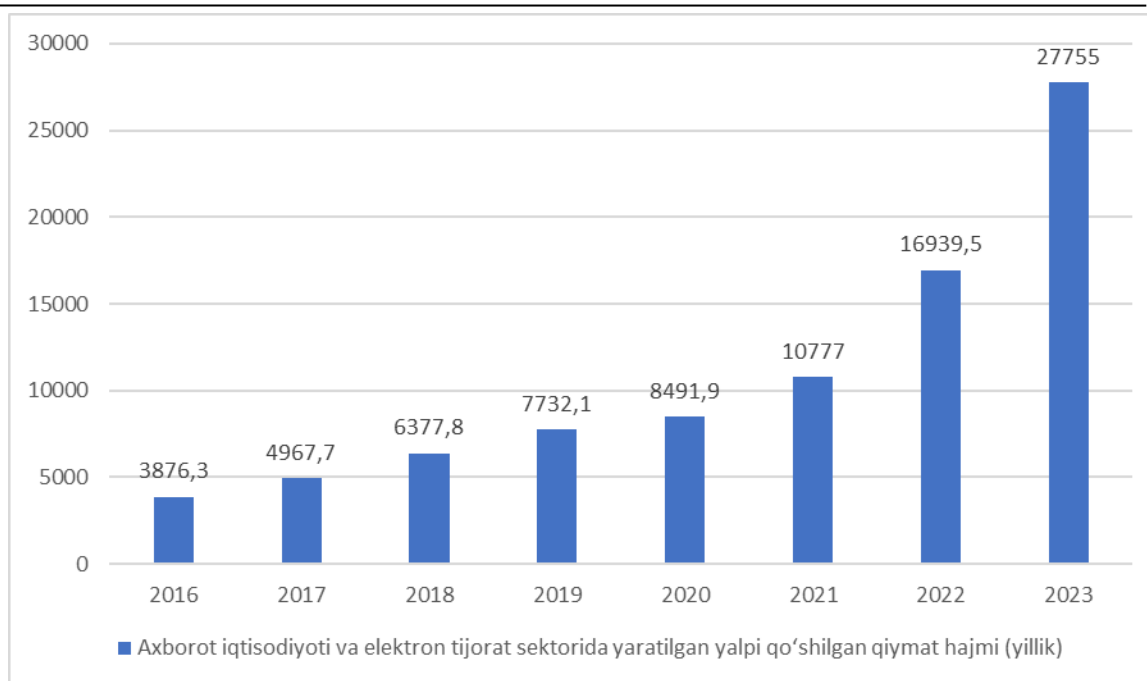
O'zbekiston bo'yicha shaxsiy kompyuterlarga ega bo'lgan korxonalar ulushi 2020 yildan 2023 yilgacha keskin pasaygan. Hududlarda ham shaxsiy kompyuterlarga bo'lgan talabning kamaygani, bozor to'lib ketgan yoki texnologiyalarga investitsiyalarning sustlashgani ko'rinmoqda.

Jizzax, Andijon, Surxondaryo, Farg'ona kabi viloyatlarda ulushning pasayishi sezilarli, bu viloyatlarda iqtisodiy sharoitlar va texnologik yangilanishlar sustlashgan.

Qoraqalpog'iston, Navoiy, va Xorazm kabi viloyatlar barqaror holatda, ammo u yerda ham pasayish mavjud.

Toshkent shahri va viloyatlarida ham o'rtacha pasayish kuzatilmoqda, bu texnologiyalarga bo'lgan talabning sekinlashishini ko'rsatadi.

2-rasm. Axborot iqtisodiyoti va elektron tijorat sektorida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat hajmi (yillik)⁶⁰

O'zbekistonda axborot iqtisodiyoti va elektron tijorat sektoriga investitsiyalarning yalpi qiymati (YaIM) 2016 yildan 2019 yilgacha barqaror o'sish tendensiyasini ko'rsatdi va 2019 yilga kelib 8491,9 millionni tashkil etdi. Tarmoqning iqtisodiyotga qo'shgan hissasi ijobiy bo'ldi va sezilarli o'sish kuzatildi. 2020 yildan 2023 yilgacha YaIMda 10777 mln. Ushbu o'sish raqamli texnologiyalarning kengroq qo'llanilishi va elektron tijoratning kengayishi bilan bog'liq, ehtimol COVID-19 pandemiyasi. O'sib borayotgan YaMM ko'rsatkichlari O'zbekistonning umumiy iqtisodiy manzarasida bu sohaning ahamiyati ortib borayotganidan dalolat beradi, bu esa iqtisodiy o'sish va rivojlanishni ta'minlaydi. COVID-19 pandemiyasi raqamli transformatsiyani tezlashtirishi mumkin, chunki korxonalar va iste'molchilar onlayn platformalarga o'tishdi. Sektorning o'sib borayotgan hissasi uning iqtisodiy o'sish va rivojlanishni ta'minlashdagi rolini ta'kidlaydi.

Xulosa

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish, zamonaviy biznes muhitida muvaffaqiyat qozonish uchun zaruriydir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va avtomatlashtirish, korxonalar operatsion jarayonlarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini oshirish imkoniyatlarini taqdim etadi.

⁶⁰ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI **Im HUZURIDAGI** STATISTIKA AGENTLIGI ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/services-2>

Korxonalar muvaffaqiyatli raqamli transformatsiya jarayonlarini amalga oshirish uchun innovatsion strategiyalarni joriy etishlari, mijozlar bilan aloqalarni mustahkamlashlari va tashkiliy madaniyatni o'zgartirishlari lozim. Samaradorlikni oshirish uchun zarur bo'lgan tashkiliy o'zgarishlar va resurslarni optimallashtirish, raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini kuchaytirishga yordam beradi.

Umuman olganda, raqamli transformatsiya nafaqat korxonalar uchun iqtisodiy foyda keltiradi, balki ularni bozor talablariga mos ravishda tezkor va samarali ravishda javob berishga imkon yaratadi. Ushbu jarayonlarning muvaffaqiyati, kelajakda raqamli iqtisodiyotda korxonalarini yanada barqaror va raqobatbardosh qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W. W. Norton & Company.

Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyotdagi o'zgarishlar.

2. Porter, M. E. (2020). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.

Raqobatbardoshlik strategiyalari va raqamli innovatsiyalar.

3. Davenport, T. H. (2018). *Artificial Intelligence for the Real World*. Harvard Business Review.

Sun'iy intellekt va korxonalaridagi ta'siri.

4. Peppers, D., & Rogers, M. (2011). *Managing Customer Experience and Relationships: A Strategic Framework*. Wiley.

Mijozlar bilan aloqalarni boshqarish strategiyalari.

5. Chaffey, D. (2020). *Digital Business and E-Commerce Management*. Pearson Education.

Raqamli biznes va elektron tijoratning asoslari.

6. Teece, D. J. (2018). *Business Models and Dynamic Capabilities*. Long Range Planning.

Biznes-modellar va dinamik imkoniyatlar.

7. Mazzucato, M. (2018). *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. PublicAffairs.

Raqamli iqtisodiyotdagi qiymat yaratuvchi jarayonlar.

8. Hammer, M., & Stanton, S. (1999). *How Process Enterprises Really Work*. Harvard Business Review.

Jarayonlarni optimallashtirish va samaradorlikni oshirish.

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz